

(NASTAVAK SA 1. STR.)

Ubiti

*Spušta se ove noći
Čudan mir na Pariz
Mir slepih očiju
Snova bez boje
Što zidove udaraju
Mir uku nekorisnih
Čela pobedjenih
Ljudi odsutnih
Žena što su već prošle
Blede hladne i bez suza*

*Spušta se ove noći
U tišini
Čudna svetlost na Pariz
Na dobro staro srce Pariza
Murna svetlost zločina
Smišljenog divljeg i čistog
Zločina protiv čelata
Protiv smrti.*

POL ELIJAR

Mrabrost

*Parizu je hladno Pariz je gladan
Pariz ne jede više kestenje na ulici
Pariz je obukao pohabano ruho starice
Pariz spava na nogama u zagušljivoj metrou
Još više se bede svalilo na sirotinju
I mudrost i ludost
Nestečajnog Pariza
Su čisti vazduh i vatra
Lepota i dobrotu
Njegovih izglednih radnika
Ne viči upomoć Parizu
Ti živiš životom kome nema ravna
I iza gotinje
Tvoja bleđila tvoje mršavosti
Sve što je ljudsko otkriva se u tvojim očima
Parizu moj lepi grade
Fini kao igla snažni kao mač
Profodušni i učeni
Ti ne pođnosiš nepravdu
Za tebe je to jedini nered
Oslobodićeš se uskoro Parizu
Parizu treperava zvezdo
Naša jedina preostala nado
Oslobodićeš se uskoro umota i blata
Braćo budimo hrabri
Mi koji smo bez šlemova
Čizama rukavica i dobrog vaspitanja
Jedna iskra se razgara u našim žilama
I vraća nam se vid
Najbolji među nama su pali za nas
I evo sad njihova krv stuji kroz naša srca
I opet sviće jutro pariskog jutra
Nagoveštaj oslobodjenja
Vidik proljeća koje se radja
Idiotska sila je izgubila bitku
Ako su razumeli
Naši neprijatelji
Ako su sposobni da shvate
Ovi robovi
Ustaće uskoro na oružje*

Preveo Branko JELIĆ

POL ELIJAR

njenim šarmom, on joj se bio gotovo sav predao i bespovratno se izgubio u njoj. Teško je verovati da on, čovek vrlo jakih mislilačkih sposobnosti, nije mogao da razgraniči svet mistike od sveta realnosti. Nije nam zato tajanstven kad koncipira svet svojih potreba, ni kad, začauren u njemu, traži emancipaciju duha; njegova tajanstvenost započinje priklanjanjem tom svetu, isticanjem njegovih prevashodnih vrednosti, što objektivno znači da je, negirajući postojeći odnos stvari, prekinuo svaki kontinuitet sa njima. Doživljavati mistiku racionalno i emocionalno zhteva potpunu okrenutost sebi i jedinstveni stimung nerava. To je u neku ruku mogućnost da se igrom duha obogati svet u kome živimo, da i on postane isto tako živ i tajanstven. „Tamni vilajet postoji, on je samo taman, pre bismo rekli zvučno taman, zvučovima neobasjan dovoljno: Zvučovima se prividja mada stvarno ima sva druga obeležja koja treba da mu pripadaju. On se pričeje nama, tako, najzad, da smo mi ti koji smo krivi što je tamni vilajet taman: sebi pak i za sebe on daje odgovarajuće zvučno romorenje“ — piše Vinaver. Tamni vilajet je zapravo svest o postojanju nečeg u nama što pripada nagonu, čime smo van naše volje opterećeni rođenjem, nasleđjem. Isceliti to, iskupiti se, to je jedan od razloga Nastasijevićevog mističizma.

Je li poezija govoriti „žubore iz neznani“, koje objektivno nisu postojale i neće postojati, koje su relativno obesnaženje čoveka pred prividom stvari i pojava, njegovo naslućivanje nečeg neprizvanog, Iskonskog, što na sporedna vrata ulazi u čoveka neizbežnošću religijskog somnambulizma? Je li to prisilno usredsređivanje unutarnjih potreba na stihovanje melodijskih akcenata, ili dolazi po „spoljnom nalogu“ da, koristeći draži folklornih motiva, šarmira urođenom estetikom, naravima njenog mističnog i fatalnog uplivišanja duhovnog života?

Pesnikom se postane i sveču o neminovnosti svog kazivanja i svoje uloge. Nastasijević nije bio konformista. Stvaralački zavidno pregnantan, on stvara jedinstvenu estetiku, kojoj kao obrazac služi folklor, pa i on ne toliko po svojim formalnim osobenostima, nego po svom najiscrpnijem prodiranju u narodni duh i materiju melodiju. Njegova lirika ne komplicira narodnu poeziju, nego se podudara sa njom: obe koriste iste elemente. Zato što je donekle bio kongenijalan narodnom pevaču, što je zbog istovetne nastreženosti duhom, morao je da mu svoj tekst otpjeva istom melodijom, čini nam se da se naslanja na njega u težnji da ga nastavi. Međutim, on je u punom smislu reči individualni stvaralac.

Njegova poetska inspiracija je najčešće odihovljen čulni opazaj ili pomalo egocentrični analitična plot; sem većnih motiva koji u raznim vidjenjima zamažu pesnike, njega inspiriše i ono što spada u ilozofske domene. Skoro bismo rekli da je podjednako osjetljiv na stvari i na živa bića. Takva čulna priroda bila je u mogućnosti da iskaže mnoge subjektivne istine neprijemljive za naš duhovni mentalitet. Zbog toga je i nerazumljiv kad govori jezikom i tonovima dostupnim samo njegovoj senzibilitnosti. Nama se otkrije tek u toj tajnoj osami, kad var sujete koju smo stekli damo punu slobodu senzibilitetu. On prestaje da bude autentičan sa potpunim prepuštanjem mističizmu i gubljenjem u matematič stila. Inače je neosporeno da osvaja melodijom koja je naša, predosećanjima koja su naša, jezikom koji je naš. On nam ih ne nameće, nego ih budi u nama; od urodjene suptilnosti ovaploćuje živu umetničku reč. Čistota te lirike leži upravo u njegovoj stvaralačkoj moći da se iskaže sav, čak i da predoci uzroke, svog rada. Sama po sebi,

Balada nje

*Udješ u pršljen zmijskog tela
u pršljen moj
u pršljen nabreko ko talasi Tise
Udješ pa riješ tišinu što kroz mene teče
pa budeš sastanak moj jedini na drugoj obali
u jurišu na potkrevetne čarape od svile
trošne i žalosne od dugog čekanja na te vibracije
Zagrliš ivice kreveta i užagriš kičmu do ludila
pa odeš mrtvorodjena kao beskrvna reč
i odneseš polomljene ruke u ramenima
Uplašim se: ti si bila mesec
a moje oči šupljine
u kojima dokone gugutke svijaju privremena gnezda*

*Prenem se: a ti misao odlutala kroz zatvorena vrata
pa te tražim u čarapama potkrevetnim, svilenim
Prenem se pa budem bik sa trinaest rogova na glavi*

Mladen MARKOV

po svom odzivu na motive koje upražnjava, ona je suštinski dublje zahvaćena u čoveku i zato nam izgleda perverzna. Međutim, iako neadekvatna ovovremenskom svhatanju sveta, ona je, kao ostatak prošlosti u nama zastupljena većitim neskladom duha i nagona, sva uperena protiv kobi. Nismo mi tvorci svoje sudbine nego svog zla. Mi ga nosimo u sebi, ali nam je ono podložno, ono je, u našoj vlasti. Ukloniti ga iz sebe, — potrebno je pronaći njegovu nagoonsku klicu, „djavolji neki zametak“, potrebno je punom raspevanošću otvoriti sebe, rastčiti se. Smisao poezije oplemenjuje istinom svog kazivanja, umanjuje čovekovu kob.

Starog modrokrvi
naručil starac
vina i devojku

I sawo i samo
smežurava ruka o dojku.
Ne guknju, sejao,
novorođenjce na njoj.

U svetu književnih ambicija on nije znao ni korak unapred, ni korak unazad, niti je, pak, izrastao iz svoje generacije, ni urastao u nju. Prema korleljima nje estelike, on je pretisvaljao sinonim najčistijeg narodnog duha, njegov izraziti nastavak i dopuna. Neprimetan u sukobu škola, Nastasijević je zaobdjen, prečutan. Književna glasila nisu imala ni reči ni kalupa da mu odrede mesto u svojim često naičajim igrama. Sem Vinavera, koji ga je istakao kao nesvakidašnju literarnu pojavu više zbog njegovog jezičkog nego umetničkog zaveštanja, niko se nije ozbiljnije prihvatio da ga protumači kao pisca — najzanimljivijeg srpskog pisca, kako je odavno rečeno, — niti je ko u svetlu njegovih vizija video čit osobenog realizma. Za sladokusce, međutim, taj „čarobnjak jezika“ predstavljao je najčistiju literarnu hranu, a za pesnike često nedostižni sklop duha i invencije. Ako su mu katkad prebacili neaktuelnost, niko nije mogao da mu ospori umetničku vrednost. Jer on je zaista otpjevao ljudsku kap na način kojim niko kod nas nije pevao i na koji možda neće pevati. Istinitiji od mnogih, on je pesnik na-

šeg duha: po jeziku, po melodiji, po motivima. Ne kao Branko V. Radičević, koji principijelno nastoji da sa istov tla uprazni njegov mentalitet, njegove vidljive manifestacije, nego da u dostuhu s materijom melodijom otkrije tajanstveni ključ jezika. Njega to „iz donjih slojeva duha goni nešto i muči da propeva rodinim glasom.“ Zato je tražeci izraz svom lirskom treptaju, reči koje dostruje iz same oporine tela, postajao tim predaniji jeziku i melodiji što je dublje i sa više osluškivanja pričuo u sebi „ispolinske neke sile“. Zato je njegov stvaralački akt izgaranje nad materijom koja zbog svoje elementarne celidhodnosti zahteva svu napetost nerava i svu pažnju misli. Vinaver je našao najpogodniji izraz za njegovu smrt: „Momčilo Nastasijević izgorjeo je“.

Petar MILOSAVLJEVIĆ

MESEČNIK ZA KULTURU I
UMETNOST I GODINA II
BROJ 6-7 (12-13) ODGOVOR-
NI UREDNIK: FLORIKA ŠTE-
FAN, UREDNICI: DEJAN PO-
ZDANOVIC, MANDOR MA-
JOR, DRAŠKO REBIJIC, IVAN
HOROVIC I FLORIKA ŠTEFAN
ESTETSKO - TEHNIČKA O-
PREMA: IVAN HOROVIC
VINJETE: BOGDANKA PO-
ZDANOVIC, LIST IZDAJE
„PROGRES“, NOVI SAD,
MAKSIMA GORKOG BROJ 20
TEKUĆI RAČUN, KOD NA-
RODNE BANKE, 300-T-614.
SLOG I ŠTAMPA: ŠTAMPA-
RIJA „ZVEZDA“, VRBAS
REDAKCIJA I ADMINISTRACIJA:
MAKSIMA GORKOG BROJ 20
CENA PRIMERKU 20.— DIN.
GOD. PRETPLATA 300.— DIN.